

Mens en Wereld

„Waar ga jij zo vroeg naar toe?” vroeg een vriend, die het een ongewoon gebeuren vond, om mij 's zondagsmorgens voor half tien al, compleet met tas en hoge hakken de straat te zien uitlopen. „Ik ga spreken in de Roetersstraat,” zei ik, „met trilknien, want eigenlijk vind ik het dood-eng.” „We brengen je wel even met de auto,” bood hij aan, „waar moet je precies zijn in de Roetersstraat?” „'k Kan zien, dat je geen echte Amsterdammer bent,” zei ik, „want voor een Amsterdammer is de Roetersstraat nu eenmaal de Roetersstraat en dat kan gewoon niet anders zijn, dan het Gemeentelijk Tehuis voor Ouden van Dagen. En iedere Amsterdammer hoopt, dat hij daar op z'n oude dag nooit terecht zal komen, want de Roetersstraat heeft niet zo'n beste naam, weet je.”

Toch is het geen lelijk gebouw, als je het zo in de verte ziet liggen: „O, mevrouw, laten we 't daar niet over hebben!” zei een meneer van de administratie tegen me. „Van buiten is het prachtig, maar van binnen! 't Is héél iets anders, dan het nieuwe huis in Slotermeer. 't Voldoet niet meer aan de eisen!”

Sinds een paar jaar organiseert het H.V. hier iedere veertien dagen op zondagsmorgen een bijeenkomst van een uur. Van tevoren wordt er koffie geschonken en het uur zelf wordt gevuld met een lezing, vooraf gegaan door pianospel en gevolgd door een gedachtenwisseling, waarna de ochtend weer besloten wordt met een heerlijk stukje romantische pianomuziek.

De speech mag niet te lang zijn, want de mensen willen zelf ook altijd nog wat praten en dat is voor mij het meest waardevolle van zo'n hele ochtend. De verhalen en de associaties, die dan loskomen, daar zit ik met iedere vezel van te genieten. Het zijn zulke enige mensen, zo'n aandachtig en dankbaar gehoor en zo vitaal en verstandig, dat iedere gedachte aan dat door de eeuwen bezwaarde woord „Roetersstraat” wegvalt.

Toch zijn ze niet allemaal zo: „Sommige van die ouwe kerels hier, daar zit niks meer bij,” vertelde een oude zeeman, „lichamelijk niet, maar geestelijk ook niet. Maar d'r zijn er ook, die eerst naar de kerk gaan en dan nog eens een keertje hier naar het H.V. komen! Maar de meesten zijn te oud, die hebben nergens geen belangstelling meer voor!” „Hoe oud bent uzelf?” vroeg ik. „Zesentachtig,” zei hij, „maar 't is jammer, ik word een beetje kortademig.”

Kunt u zich voorstellen, dat ik er een paar trilknien aan het begin voor over heb om dit te mogen beleven?

Bihar, een ontwikkelingsproject in Indië

In het noordoosten van het uitgestrekte Indië ligt Bihar. In deze provincie zal, in het kader van de internationale campagne tot bestrijding van de ondervoeding (Freedom from Hunger Campaign) een ontwikkelingsproject uitgevoerd worden onder auspiciën van de I.H.E.U. Het is een, zij het vooralsnog bescheiden, bijdrage van humanistische zijde op het gebied van hulp aan ontwikkelingslanden. Wel een bewijs, dat wij die hulp niet slechts met woorden, doch ook daadwerkelijk willen verlenen.

Het Bihar-project is al enige tijd geleden ingediend door de Indische „Radical Humanist Movement” en wel in de zomer van 1962 op de internationale humanistische conferentie van Oslo. Het nieuwe element is, dat de bestuursraad van de I.H.E.U. thans het plan in enigszins gewijzigde vorm goedkeurde, zodat met de uitvoering kan worden begonnen.

De bedoeling van het project is om in een gebied met 54 dorpen en een bevolking van ruim honderdduizend zielen de produktie te verhogen en de levensomstandigheden te verbeteren door invoering van het principe van coöperatie, toepassing van verbeterde landbouwmethoden en nuttige besteding van vrije tijd voor hen, die op het ogenblik te weinig werk hebben. Meer in het bijzonder wil men, door middel van de aanleg van kanaaltjes en dijkes, komen tot de vorming van een waterafvoer- en bevoeiingssysteem. Diverse takken van ambacht zullen worden bevorderd zoals de schoenmakerij en de leerverwerking, het mandenmaken, het timmer- en het smidsvak. Daarnaast gaat men de kredietverlening ter hand nemen om het euvel van lenen tegen woekerrente tegen te gaan. Direct bij het project betrokken zijn bijna zestienduizend arbeidskrachten.

Wie van de problemen van de ontwikkelingslanden enigszins op de hoogte is, weet dat ze maar al te vaak spelen in dezelfde sfeer, die men ook in dit Indische project herkent. Natuurlijk liggen de problemen van deze landen ten dele óók in behoefte aan industrialisatie, bouw van scholen of ziekenhuizen, kortom, veel

geld eisende investeringen. Aan de andere kant dreigt steeds opnieuw het gevaar, dat bij voorbeeld een nieuwe fabriek onvoldoende benut wordt omdat men niet geleerd heeft er mee om te gaan.

De ontwikkelingslanden zijn overwegend agrarisch van structuur en daarom is het van zo grote betekenis om in de dorpen aan de slag te gaan, teneinde de zelfwerkzaamheid daar te bevorderen. Dáár heerst het conservatisme het sterkst, is de behoefte het grootst aan begrip voor het nieuwe, zo onmisbaar om zich te kunnen aanpassen aan de eisen van een moderne samenleving. De dorpsbevolking moet gaan inzien dat de eeuwenlange vicieuze cirkel van de armoede niet een soort heksenkring is, die niet met de gewone menselijke middelen zou zijn te doorbreken. Pas als men ook op lokaal niveau begint zijn activiteiten op economische wetten af te stemmen door verstarde traditionele gebruiken te vervangen door althans een bescheiden mate van efficiency, kan het effect van de hulpverlening in de hogere regionen zich gaan verveelvoudigen. Omdat eerst dan dergelijke vormen van „bijstand op groter schaal” in de samenleving kunnen worden geïntegreerd.

Primaire grondslag van technische hulpverlening is kennisoverdracht, d.w.z. het de ander mogelijk maken zich zelf te gaan helpen, door hem de weg te wijzen en hem zijn positie bewust te doen zijn. Het aantrekkelijke in het geval van het Bihar-project is, dat het onder leiding staat van een vooraanstaand lid van de Indische humanistische beweging, de heer Sheojupan Singh. In dit geval is het dus niet aan een buitenlander, maar aan een landgenoot voorbehouden de kennisoverdracht te bewerkstelligen.

De Nederlandse humanistische beweging heeft bij monde van haar voorzitter, dr. J. P. van Praag, in beginsel een bedrag van f 75.000 ten behoeve van dit Bihar-project toegezegd. Moge dit initiatief van internationaal humanisme in de praktijk spoedig door andere gevolgd worden!

Rth.

**Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
19e jaargang no. 9 – 9 mei 1964**

Kritisch allerlei

door R. de la Rie

Spanje blijft een actueel onderwerp. Niet alleen door de kwestie-Irene en door de operette-achtige aspiraties op de troon van een jongeman die door zijn onhebbelijk optreden tegenover zijn schoonfamilie en door zijn overduidelijke minachting voor zelfs maar een greintje democratie, langzamerhand wel ieders sympathie verloren heeft. Nee, daardoor niet alleen, want er zijn belangrijker dingen in Spanje. Een buitengewoon interessant artikel over de geschiedenis van het huidige fascistische regime, maar meer nog over de problematiek van de stakingen in Spanje van een jaar geleden, en hij zegt daarvan:

„Het regime werd, hoewel stakingen onwettig waren, tot erkenning van het stakingsrecht gedwongen, en een oppositiebeweging werd in het leven geroepen en beproefd. Bovendien werd tegen alle verwachting in, een derde doel bereikt: het medeleven van de kerk. Dat is misschien het belangrijkste nieuwe aspect. De kerk was zich plotseling van de gevaren bewust geworden, nadat ze een dictator vijftien jaar had gesteund. Af en toe had een bisschop reeds twijfel geuit over de gang van zaken. Het kon gebeuren, dat een herderlijke brief zich uitsprak voor vrijheid van mening, rechten van de mens, hogere lonen, betere arbeidsvertegenwoordiging. Maar zulke uitingen werden prompt door mgr. Antoniutti, de fascistisch gezinde pauselijke nuntius, bestreden. De stakingsgolf gaf de kerk echter gelegenheid het volk haar medeleven te bewijzen en ze maakte er rijkelijk gebruik van, ondanks de fascistische aartsbisschop van Madrid, mgr. Eijo y Garay. (...) In de preken werden de stakers zozeer verdedigd, dat de dictator de gebruikelijke radio-uitzendingen van missen verbood.”

Dat is een belangrijke ontwikkeling, want we kunnen gerust stellen, dat het fascisme zonder steun van de kerk zijn langste tijd in Spanje wel gehad zal hebben. Toch is van overwegend belang de houding die het buitenland tegenover de dictatuur aanneemt, de steun of afwijzing die het regime ontvangt. Daarover citeer ik weer Salvador de Madariaga:

„Heeft de Amerikaanse openbare mening geen ogenblik beseft, wat een belediging voor het Portugese volk de bouw van de radiozender „Vrij Europa” op Portu-

gese bodem is? En de vanzelfsprekendheid waarmee de Amerikanen aannemen, dat Spanjaarden voor de vrijheid van Europeanen en Amerikanen zullen vechten, terwijl ze zelf niet vrij zijn, een belediging van het Spaanse volk? De tekortkomingen schuilen minder in wat het Westen doet, als in wat het is. (...) Het gaat niet om macht of gebied, het Westen moet de harten en het denken voor de Westelijke levensstijl winnen. Dat vergt een hoog moreel gezag. (...) Militaire bases zijn nuttig in een echte oorlog, die alleen als eventualiteit bestaat. Het verraad van het Spaanse volk, waarmee de bases zijn betaald, is een bres in de morele schans tijdens een koude oorlog die werkelijkheid is. We moeten opnieuw beginnen, bases of niet, het Spaanse volk moet genezen worden van zijn groeiend ressentiment en verachting voor de V.S. Het Spaanse volk moet duidelijk worden gemaakt, dat het Westen Franco's vijand is. Doet u ondertussen niet als zijn vriend voor: elk jaar zijn de ambassadeurs aanwezig bij de militaire parade ter gelegenheid van Franco's overwinning in de burgeroorlog. Decoreert geen fascistische generaals met Amerikaanse onderscheidingen. Arrangeert geen uitnodigingen waarmee u Franco's Procuradores als echte afgevaardigden erkent. Verheft uw stem als schanddaden worden bedreven zoals de ballingschap van de Münchener afgevaardigden. Zeg dat Spanjes aansluiting bij EEG of NAVO onmogelijk is zolang de tirannie bestaat. Steunt de ballingen en vooral, luistert naar de oppositie.”

Sommige mensen weten ons feilloos te vertellen wat de wil des Heren is. Zo stuurde een lezer uit Aalst mij het volgende knipsel uit De Protestant:

„Een protestantse plattelandsgemeente besluit een tweede kerk te bouwen. Maar waar moet de kerk komen te staan? Dus wordt er vergaderd. De renteniers vinden: in hún villawijk. De boeren zeggen: in hún polder. Er komt ruzie. Dan staat een oude boer op en zegt: „Het is toch wel erg, dat wij ruzie maken over de plaats waar wij willen, dat de kerk gebouwd wordt. Wordt het niet eens tijd te vragen waar de Heer wil dat de kerk gebouwd wordt?” Stilte. Totdat de dominee vraagt of deze broeder er misschien enig idee van heeft, waar de Heer wil, dat de nieuwe kerk zal komen te staan. Daarop antwoordt de oude boer: „Ja vanzelf, natuurlijk in de polder”.”

Een fijn grapje, al zou ik mij er niet over verbazen als het letterlijk zo gebeurd was. Zijn onze protestantse partijen niet net als die oude boer? Zij weten toch ook precies wat Gods wil is ten aanzien van de loonbelasting, de ruilverkaveling, de woningbouw?

Hoe opvoedend ons huidig gevangenisstelsel wel werkt, vond ik voor u in een aantal „meningen van gedetineerden” in De Strijdkreet:

„Wat heb ik in dit jaar geleerd in de Gemeenschap der gedetineerden?

a. Hoe ik een brandkast moet kraken en vooraf te weten komen of er veel of weinig in zit.

b. Hoe ik grote bedragen kan stelen zonder al teveel risico.

c. Hoe ik geld kan verdienen met huwelijkszwendel.

d. Waar ik voor honderd gulden een vals paspoort kan krijgen.

e. Hoe autopapieren en autonummern zonder veel risico kunnen worden vervalst.

En zo kan ik een hele lijst opnoemen van wat men in een gevangenis leert. De beroepsmisdadiger leert er veel en maakt er gebruik van.”

Karmel-Stemmen, het populaire maandblad van de Karmelieten in Nederland, wordt in Zwingli geciteerd door P. D. van Roijen, als het blad een beschouwinkje wijdt aan de Nederlandse Vereniging voor Sexuele Hervorming:

„In een christelijk land als het onze is het bestaan mogelijk van de NVSH. Ofschoon de NVSH de periodieke onthouding erkent als een geschikt middel ter voorkoming van zwangerschap, voert zij een intensieve propaganda voor het gebruik van fysische en chemische middelen. Voor- en nadelen van voorbehoedsmiddelen worden zorgvuldig bekeken op hun zekerheid, veiligheid, gemak, esthetische bezwaren en prijs. In beginsel heeft zij geen bezwaar tegen eventuele driehoeksverhouding, echtscheiding en gemeenschap vóór het huwelijk.”

Nu valt er op dit soort „voorlichting” van alles aan te merken, maar de interessantste vraag lijkt mij toch wel of de schrijver misschien niets van de NVSH weet of

dat hij bewust zijn lezers een rad voor ogen probeert te draaien. In het eerste geval behoort hij over het onderwerp niet te schrijven, in het tweede geval is hij in zijn soort even kwalijk als Goebbels of Max Blokzijl. Nederland is namelijk geen christelijk land, maar een democratisch land met een meerderheid van christenen, waar krachtens die democratie iedere fatsoenlijke vereniging kan bestaan. Ten tweede rijst de vraag, waarom de NVSH voorbehoedsmiddelen zou aanbevelen, als zij van mening was, dat periodieke onthouding een geschikt middel was? Het antwoord ligt voor de hand: omdat p.o. geen geschikt middel is, in de praktijk niet blijkt te voldoen. Waarom zou er anders ook in katholieke kring zoveel belangstelling zijn voor „de pil”? In de derde plaats heeft de NVSH zich nooit uitgesproken over zulke zaken als driehoeksverhoudingen, echtscheidingen en voorhuwelijks geslachtsverkeer. Overigens wijs ik u op het staaltje van onzindelijk denken, dat blijkt uit het op één hoop gooien van deze volkomen ongelijkwaardige dingen. Als men tegenover de mogelijkheid van echtscheiding een wat minder star standpunt inneemt dan in katholieke kring gebruikelijk is, is men daarmee tevens voorstander van driehoeksverhoudingen, voelt u wel? Zo worden door althans sommige katholieken modernere opvattingen over seksuele en daarmee verwante zaken bestreden!

Een „geoeffend knieler” vindt De Groene de bisschop uit het volgende verhaal:

„De anglicaanse geestelijke Stanley Betts, bisschop van Maidstone, vertoefte op Cyprus, waar hij zijn aartsbisschop dr. Ramsey tegenwoordigt bij de op het eiland gelegerde Britse troepen. Een paar dagen geleden bracht hij, in gezelschap van enige militairen, een bezoek aan Paphos, om er wat oude mozaïeken te bezichtigen. Plotse-ling werd het groepje onder vuur genomen door rebellen. De metgezellen van de heer Betts lieten zich prompt op de knieën vallen. „Ik zie niet in, waarom ik dat ook niet zou doen,” zei de bisschop, hun voorbeeld volgend. „Ik heb daar tenslotte meer routine in dan jullie allemaal”.”

Lentemeer bij avond

Der bloemen bloei. En uit het bonte lover
weerklinkt der gele zangers monter lied.
Groen wiegt het gras. Geruisloos als betoverd
stijgt plots een grote reiger uit het riet.

Een milde adem is het briesje in de bomen.
Nu vinden alle mensen weer het leven schoon.
De avondschoon weerklinkt van vedeltonen
en iedere kano keert naar huis toe op de stroom.

Uit: Ki Fong, een Chinese suite
Vertaling: J. L. de Belder
Uitgave: Colibrant, Lier

Het internationale huis Sonnenberg in de Harz

Daarna kwamen er Noren en Nederlanders naar de Harz. In 1952 was er het begin van een Duits-Engelse samenwerking en werden de eerste contacten met Frankrijk gelegd. De Internationaler Arbeitskreis Sonnenberg, genoemd naar de plaats van de eerste ontmoeting, kwam op gang. Er kwamen deelnemers uit geheel West-Europa, later ook uit de Verenigde Staten en de ontwikkelingslanden. Van 1949 tot 1962 maakten vijftigduizend mensen uit 78 landen de internationale Sonnenberg-bijeenkomsten mee.

Het ging er vaak heet aan toe op deze conferenties. Maar de Sonnenberg groeide; vaak tegen de verdrukking door het opkomende Wirtschaftswunder in. De Sonnenberg werd gesubsidieerd door de Bondsregering en door de aangesloten Duitse landen. Er kwam steun van de zijde der vakverenigingen en onderwijsorganisaties. Het geheel kreeg een gezonde basis. Het prachtige gebouwencomplex bij St. Andreasberg kon worden gebouwd. Er werd een drietalig blad, Sonnenberg-Briefe, uitgegeven, er kwam een reeks uitgaven „Zwischen gestern und morgen” en verleden jaar verscheen zelfs de nogal omvangrijke en zeer verzorgde verzamelband „Politik und Bildung”, waarvoor vele medewerkers bijdragen leverden uit hun vakgebied.

Hierdoor ook werd het mogelijk een overzicht te krijgen van het pedagogische, sociale en ook politieke vormingswerk, zoals dat op de Sonnenberg wordt bedreven. Uit het boek wordt duidelijk, dat het karakter van deze internationale organisatie niet langer uitsluitend wordt bepaald door het onderwijs. Het werk heeft een veel breder vlucht genomen. De vele in „Politik und Bildung” opgenomen artikelen geven een uitstekende indruk van de lezingen en voordrachten, die op de Sonnenberg-Tagungen – een vijftig tot zestig per jaar – worden gehouden en tonen aan welk een veelheid van theorieën en opvattingen – soms van geheel tegengestelde aard – hier naar voren gebracht kunnen worden. In de eerste plaats is voor een atmosfeer gezorgd, waarin de meest uiteenlopende meningen tot hun recht kunnen komen. Uiteraard is daarbij niet in de laatste plaats gedacht aan verschillen in levensbeschouwelijk opzicht.

„Politik und Bildung” is wat dit betreft een vrije tribune. Het is volstrekt representatief voor de geest en het werk van de Sonnenberg. Hoezeer men misschien ook, een ieder op zijn eigen gebied, van mening mag verschillen, een feit blijft, dat zowel artikelen als voordrachten noden tot een zelfstandig, kritisch nadenken. Met recht mag de Sonnenberg zich thans noemen een internationaal instituut voor vrije jeugd- en volwassenenvorming, een vereniging ter bevordering van internationale samenwerking en een plaats van samenkomst, waar men met mensen uit de gehele wereld kan praten. En nog steeds breidt het werk zich uit. Er worden contacten gezocht met de landen achter het IJzeren Gordijn. Het werk met de ontwikkelingslanden neemt steeds belangrijker vormen aan. De relatie met een land als Israël staat in het middelpunt der belangstelling.

Ongeveer vijftien jaar geleden, in het vroege voorjaar van 1949, nam een Duitse inspecteur van het onderwijs, Walter Schulze, een aarzelend initiatief. Hij nodigde een aantal Deense onderwijzers en leraren uit voor een conferentie met Duitse leerkrachten. Hij was er zich van bewust, dat de Denen weinig gecharmeerd zouden zijn van een dergelijke confrontatie. Tenslotte was het nog geen vier jaar na de ineenstorting van het Derde Rijk. Maar Schulze kende de Denen. Niet voor niets was hij als overtuigd anti-nationaal-socialist tijdens de oorlog in Denemarken ondergedoken geweest en had hij daar aan het verzet deelgenomen. Nu had hij zijn Deense collega's nodig voor de opbouw van het nieuwe, Duitse onderwijs. Schulze's opzet slaagde. De Denen kwamen en de conferentie werd een succes. Nog in hetzelfde jaar gingen Duitse onderwijzers op tegenbezoek in Denemarken.

Positieve waarden

Wanneer men, zoals ondergetekende, een bepaalde angst heeft voor alle mogelijke patentoplossingen, doet het parool van de Sonnenberg: Mit einander sprechen; Vorurteile überwinden; sich verständigen; verantwortlich handeln wel wat simplistisch en vaag-idealistisch aan. Men moet echter een Tagung hebben meegemaakt om te erkennen, dat het in dit geval wel degelijk om zeer positieve waarden gaat. In vele gevallen hebben de Sonnenberg-conferenties een uitgesproken politiek karakter.

Zo stonden voor 1964 o.a. op het programma: Herausforderungen unserer Zeit; Europäische Probleme in internationaler Sicht; Erwachsenenbildung in unserer Zeit; Zum politischen und demokratischen Bildungsauftrag der Schule; Politik und Gesellschaft in Ost und West; Parallelen und Divergenzen moderner Gesellschaften; Zukunftsaspekte einer Zusammenarbeit mit den Entwicklungsländern; Lebenshilfe für den behinderten Menschen; Internationale Berufspädagogen-Tagung, enz.

Voor al deze bijeenkomsten worden alle mogelijke experts aangetrokken, ook uit het buitenland. De Nederlandse auteur dr. Jef Last is een veel gevraagd medewerker op de Sonnenberg. Ook de naam van Hein Herbers komt meermaals voor op de sprekerslijsten. In dit opzicht heeft de Internationaler Arbeitskreis zijn internationale karakter zeker bewezen.

Het is moeilijk te bepalen wat de directe waarde is van een instituut als de Sonnenberg. Een dergelijke waarde blijkt vaak pas veel later. Vaak ook wordt zij teniet gedaan door invloeden van buitenaf en men ontkomt, zoals van Israëlsche zijde wel werd gezegd, niet aan de indruk, dat men zich hier tot de verkeerde mensen wendt. „Wie naar de Sonnenberg komt, is immers al van goede wil.” Toch zou het zeker te wensen zijn, dat ook vele, en vooral jonge

Nederlandse humanisten eens een Tagung zouden bijwonen. Wellicht is er nog eens een mogelijkheid een in de eerste plaats humanistische bijeenkomst te beleggen.

Hoe het ook zij, de ongedwongen sfeer op de Sonnenberg, de gesprekken van man tot man, soms tot diep in de nacht, dragen zeker bij tot een wat breder denken, misschien zelfs tot een begin van internationaal denken. Dat was in ieder geval wat Walter Schulze en de zijnen voor ogen stond, toen zij in het voorjaar van 1949 nog aarzelend hun experiment waagden. Men proeft op de Sonnenberg iets van een geest van vernieuwing, iets van „Zivilcourage” ook en daarvan heeft men, niet alleen in Duitsland, nog heel wat nodig.

Voor hen, die zich voor de Internationaler Arbeitskreis Sonnenberg interesseren, zij nog vermeld, dat er ook in ons land een Sonnenbergvereniging bestaat. De secretaresse, mevr. L. de Vries-Stolp, Kanaalweg 131 te Utrecht, zal zeker gaarne alle gewenste inlichtingen verstrekken.

Martin Mooij

Lezingen voor de radio

10 mei; VARA, 9.45 uur: A. Vermeer: „Zijn wij beginselvast?”

17 mei; VARA, 9.45 uur: J. Cohen: „Stuwende krachten”.

24 mei; VARA, 9.45 uur: R. de la Rie: „Het humanisme van Anna Blaman”.

31 mei; VARA, 9.45 uur: J. de Leede: „Humanistische gedachtenwisseling”.

7 juni; VARA, 9.45 uur: P. D. v. Royen: „Voor- en nadelen van het atheïsme”.

MENS EN MUZIEK

Misvattingen

Een der verantwoordelijkste muzikale functies is die van het lesgeven. Maar al te vaak wordt er lesgegeven volgens een aan-de-lopende-band manier door een leraar bij wie de relatie-van-mens-tot-mens, de bezielde belangstelling ontbreekt. Een geboren lesgever zal er juist trots op zijn dat zijn lessen „niet zo makkelijk” verlopen, omdat zijn leerlingen die hij opvoedt tot (deskundige) zelfstandigheid, van tijd tot tijd blijf geven van hun mens-zijn in de muziek, door critische tegenwerpingen. Over het lesgeven in muziek bestaan (vooral in Nederland...) nogal wat misvattingen, waarvan ik er in deze rubriek enkele met u wil doornemen.

„Bij de muziekles moet het kind vooral prettig worden beziggehouden – secundair is, of het kind snel en genoeg leert.”

In deze visie is de muziekleraar pas een goede leraar als hij vlot, leuk en onderhoudend is. De taak van de serieuze muziekleraar is echter, om muziekpedagoog te zijn, om die woorden en die houding te vinden waardoor de leerling zelfs van de schijnbaar niet zo interessante details toch de samenhang met het grote muzikale doel (bijvoorbeeld: goed te leren spelen) gaat beseffen.

„Lessen aan amateurs hoeven niet hetzelfde niveau te hebben als lessen aan vakleerlingen.”

Een bekend muziekpedagoog vroeg zich hieromtrent eens af of niet in elke goede amateur van nu qua talent de mogelijkheid schuilt de beroepsmusicus van straks te zijn. Het praktisch verschil tussen de muzikaal begaafde amateur en de vakman is slechts het resultaat van het minder of meer tijd beschikbaar hebben voor de muziekstudie en (soms) een verschil in

derhaast de pianistische lesmethodiek te bestuderen. De Nederlandse conservatoria zijn dan ook t.o.v. de instrumentale en vocale lesgevers grotendeels flonkerplaatsen van solistennamen. Alsof bekende solisten automatisch goede lesgevers zouden zijn!

In 1960 kwam aan de conservatoria het plan naar voren om het einddiploma alleen te laten gelden als erkenning van praktische bekwaamheid en daarbij het onderdeel „Onderwijsleer” als niet ter zake dienende te laten vervallen. „Och, er zit nog wel een onderwijsdiploma in,” verzuchtte een conservatoriumdirecteur eens tijdens het examen van een solistisch minder begaafde leerling. „Geen wonder dat bij het muziekvakonderwijs het vak „onderwijs” het meest is verwaarloosd,” merkte een muziekpedagoog toen op.

„De letters ITR (Ingeschreven in Toonkunstenaars Register) zijn een onderscheiding; ze betekenen dat je als muzieklesgever geen beunhaas bent.”

De letters ITR mogen alleen worden gevoerd achter de namen der leden van de Koninklijke Nederlandse Toonkunstenaarsvereniging die, om lid te kunnen worden van de KNTV, een staats- of conservatoriumdiploma moeten hebben behaald, achter de namen van hen die wel zulke diploma's hebben, maar die niet lid zijn van de KNTV, en achter de namen van enkele ongediplomeerde lesgevers wier staat van dienst een veeljarige ervaring aantoont.

Onbevoegden zouden geen muziekles mogen geven omdat alleen de ITR-lesgevers (dus de formeel bevoegde, m.a.w. de meestal gediplomeerde lesgevers) de waarlijk bevoegden zouden zijn. De onderscheiding ITR is echter een louter fictieve: of een lesgever heeft al een diploma en is dus ook zonder ITR-medaille bevoegd (formeel althans), of een lesgever bezit door zijn mate van ingevoerd-zijn in het muziekleven en door zijn goede naam als lesgever zonder meer de capaciteiten om een bevoegd lesgever te zijn.

Al deze lesgevers, al of geen KNTV-leden, kunnen zich voor enkele guldens per jaar de „status” van ITR-lesgever verschaffen.

Zo bewijzen in de relatie Mens en Muziek tal van misvattingen dat de verhouding leraar-leerling wordt vertroebeld door bevoorrechtiging van de schijn boven de werkelijkheid.

Lectuur bij de humanistische vorming

Bij de humanistische vorming van onze kinderen zijn allereerst de ouders, dan ook mensen, die in de school staan, betrokken. Bij de bespreking van enkele boekjes, die al een poos op de redactietafel gelegen hebben,¹⁾ richt ik mij in hoofdzaak tot de eersten.

„Doolhof der goden” vertelt veel over wat mensen, nu en in het verleden, hier en in het Afrikaanse oerwoud, gevoeld, gedacht, gedicht hebben over de achtergronden van het menselijk leven. Een stuk godsdienstwetenschap, gepopulariseerd.

De titel van het boek is goed gekozen. Het is nl. moeilijk de verscheidenheid van gegevens uit velerlei bron geput in een overzichtelijk schema onder te brengen. De stof leent zich daar niet toe. Dat maakt het lezen soms wat vermoeiend. Ouders, die hopen hier wat vertellen gespreksstof in te vinden, zullen allicht grijpen naar papier en potlood om, wat hun bruikbaar voorkomt, te noteren en komen zo dit bezwaar wel te boven. Een rijke bron van vertelmogelijkheden is het niet. Wie dat zoekt zal naast dit boekje b.v. één van de pockets over de Griekse mythologie moeten raadplegen.²⁾ Eindconclusie: een werkje, dat vaders en moeders kunnen gebruiken en dat hen ook buiten het beoogde doel om interesseren zal, als de stof hun ligt.

De „Phoenix Bijbelpockets” zullen, als de reeks eenmaal voltooid is, bestaan uit dertig deeltjes, achttien over het Oude, twaalf over het Nieuwe Testament. Het is de bedoeling van de redactie „Joodse, katholieke en protestantse bijbelkenners te laten vertellen wat in hun geloofswereld over de Bijbel gezegd wordt” en „wat het oude Woord zelf te zeggen heeft aan de levende mens”. Bovendien komen ook moslims, filosofen, psychologen en antropologen aan het woord, „die van de invloed van het bijbelwoord in nog ruimere zin verhalen”.

Tot nu toe zijn de eerste acht van deze deeltjes verschenen: Zoals er gezegd is over 1. De schepping 2. Het paradijs 3. De vloed en de toren 4. Jozef en de aartsvaders 5. De uittocht 6. De woestijn 7. De intocht (Jozua) 8. De Richteren. Ieder deeltje begint met een vertaling

van de betreffende bijbelfragmenten in eenvoudig, hedendaags Nederlands. Het is een goede gedachte van de redactie geweest, die uit het Oude Testament toe te vertrouwen aan iemand voor wie dat hét Boek is, rabbijn dr. J. Soetendorp. In het dan volgend gedeelte, „Lezing van het Woord”, staat de Joodse toelichting en uitleg voorop, gevolgd door commentaren van katholieke, protestantse en islamitische zijde. Een derde hoofdstuk, getiteld „De werking van het Woord”, is van meer algemene aard, terwijl het slot „Feiten en gegevens” opmerkingen bij de tekst en bij de fraaie collectie van tweeëndertig illustraties brengt. Soms in het laatste, soms in het eraan voorafgaande hoofdstuk vindt men ook het bijbelfragment zoals het aan kinderen verteld kan worden.

Ofschoon deze vertolking niet zonder meer voor onze kinderen geschikt is, kunnen ouders, die wat onwennig tegenover deze stof staan, hier wel profijt van hebben. En verder? De bovengenoemde toelichting en uitleg kan voor ons humanisten slechts iets betekenen, voorzover wij belang stellen in de ontwikkelingen, welke zich tegenwoordig in de theologie voltrekken. Het verwerken van deze stof stelt vrij zware eisen aan de lezer. Bovendien, inzicht in de vernieuwing, die in dit opzicht te constateren is (wat voor de verdieping van onze eigen levensovertuiging nodig is) krijgt men m.i. beter door kennis te nemen van wat er gezegd wordt over de werking van het woord. Daar vond ik menige bijdrage, die mij in deze richting verder bracht. Ik meen, dat deze reeks ook onder ons aandacht verdient.

Pr.

¹⁾ Doolhof der goden, Prof. dr. Th. P. van Baaren. Uitg. Querido (Salamander, geïllustreerd) f 2,50.

– Phoenix Bijbelpockets onder redactie van Prof. dr. P. A. H. de Boer, Prof. dr. C. A. Rijk, Dr. J. Soetendorp en Drs. H. van Praag. Bij in-tekening f 3,50, losse exemplaren f 3,95.

²⁾ Uit de Phoenix pockets Griekse heldensagen Prof. dr. Karl Kerényi en van dezelfde schrijver Griekse mythologie of het Aulaboek, Mythologie der Grieken van G. Méautis.

door Leo Hoost

de mate van talent. Zo mist een amateur de tijd om evenveel te gaan weten over muziektheorie en een even groot repertoire te gaan beheersen als een vakmusicus, bij wie hij eveneens door tijdgebrek ook achterblijft in de afwerking van een en ander. Desondanks mag de les-behandeling van de stof niet verschillen, of er nu wordt lesgegeven aan amateurs of aan vakleerlingen.

Stel u voor, dat een taxichauffeur aan andere verkeersregels zou zijn onderworpen dan een zondagsrijder! Of dat het dagje-uit publiek een ander spoorboekje moest raadplegen dan de beroepsreizigers. Nee, ook in het rijk der muziek behoren de verkeersregels en de instructieboeken voor iedereen dezelfde te zijn.

„Hij is een kei hoor... hij heeft einddiploma Conservatorium!”

Conservatorium – met welk een toon van ontzag spreken de meeste amateurs en vakmusici dit woord niet uit. Reeds het feit dat iemand aan een conservatorium wordt opgeleid, geeft deze toekomstige beroepsmusicus een bepaalde distinctie. Maar ook de conservatoria zijn broedplaatsen van misvattingen. Daardoor werden indertijd de twee beste Nederlandse pianosolisten benoemd tot hoofdleraar aan een conservatorium, toen zij nog geen, of nauwelijks... twintig jaar waren. Eén van hen wist zelfs zo allerweinigst van lesgeven af, dat hij van een collega geschriften moest lenen om in-

De Humanistische Correspondentie-kring voor Huwelijkscontacten

Een „onsympathieke” weg

Wie kent ze niet, de dagelijks in de krant terugkerende kolommen met huwelijksadvertenties? De dames en de heren, met of zonder eigen „home” en inkomen, die allemaal een levensgezel zoeken en waarvan sommigen bekenen, dat deze „weg” hun wel heel erg „onsympathiek” is. Nu is onsympathiek het juiste woord niet, vind ik. Tenslotte, niet iedereen vindt z'n liefde op de dansvloer of op het achterbalcon van de tram en wie nu eenmaal niet van dansen houdt en nooit met de tram gaat en daarbij alle andere kansen mist, ze misschien zelfs nooit krijgt, of ze eenvoudig niet durft te grijpen, die blijft alleen. Alleen, wachten op misschien tóch nog een kans, of gewoon berusten en zien er het beste van te maken. Een schande is dit helemaal niet en een ramp evenmin, maar soms lukt het toch niet op den duur. Dan wordt de eenzaamheid steeds drukkender, totdat, in veel gevallen na lang aarzelen, het grote besluit valt, om dan maar de „onsympathieke weg” op te gaan en zelf het heft in handen te nemen. Dat is een groot besluit en dikwijls een enorme zelfoverwinning en daarom is het zo jammer en sneu, dat het zo vaak op een grote teleurstelling uitloopt.

Immers, de reacties op de advertentie zijn niet altijd wat men ervan verwacht en het huwelijksbureau levert ook niet altijd zo prompt het beloofde succes. Bovendien is het gevaar, dat de goedgelovige huwelijkskandidaat uitgebuit en bezwendeld wordt, helaas ook niet denkbeeldig en dat is het nu juist wat deze wijze van contact zoeken tot zo'n hachelijke onderneming maakt. Het is niet erg, dat iemand een huwelijksadvertentie zet of de bemiddeling van een bureau inroept, maar wel de omstandigheid, dat deze mensen eenvoudig het slachtoffer kunnen worden van een onverantwoordelijke, maar wel zeer lucratieve „business”.

In de kerk!

Gelukkig is men tegenwoordig niet uitsluitend meer aangewezen op deze commerciële instellingen. Nederland kan zich sedert enige jaren verheugen in het bezit van huwelijkscontactbureaus, die niet commercieel zijn, volkomen betrouwbaar, en die door hun systeem het initiatief hoofdzakelijk aan de deelnemers overlaten: de zogenaamde correspondentiekringen.

Vier zijn er: een rooms-katholieke, een hervormde, een gereformeerde en een humanistische. Deze vier bureaus verschillen onderling op bepaalde punten enigszins in werkwijze, maar in hoofdzaak komt hun methode toch wel op hetzelfde neer. De onderlinge samenwerking is goed, d.w.z., wanneer een deelnemer zich aanmeldt bij een bureau, dat niet overeenkomt met zijn godsdienstige overtuiging, dan wordt hij gewezen op het bestaan van de instelling van zijn eigen geloofsrichting. Niet altijd gaan de deelnemers hierop in en in dit verband is het misschien wel aardig om te vermelden, dat het eerste huwelijk, dat in de humanistische correspondentiekring tot stand kwam, in een kerk gesloten is!

Grote belangstelling

De Humanistische Correspondentiekring voor Huwelijkscontacten, postbus 210 te Utrecht, is gestart in december 1961.

Men had met de andere, reeds bestaande bureaus overleg gepleegd over de methode, waarna er brochures ontworpen werden en advertenties geplaatst in allerlei bladen en tijdschriften.

Het resultaat was direct al geweldig: er werden 3190 brochures aangevraagd. Nu waren dat niet allemaal serieuze trouwlustigen, want van al deze belangstellenden deed ongeveer het vierde gedeelte, 166 mannen en 556 vrouwen, de volgende stap: het aanvragen van de benodigde invulformulieren. Ten naaste bij de helft van deze mensen meldde zich tenslotte aan, waarvan vier keer zoveel mannen als vrouwen.

Om u niet al te zeer in het onzekere te laten

over de afloop, kan ik u zeggen, dat er in de ruim twee jaar van het bestaan van het bureau al veertien huwelijken zijn gesloten.

De methode, zoals die in de brochure beschreven is, lijkt op het eerste gezicht nogal ingewikkeld. Men wordt dan ook aangeraden het geschriftje enige malen aandachtig door te lezen alvorens een besluit te nemen. Is de beslissing eenmaal gevallen en wil men gaan deelnemen aan de correspondentiekring, dan gaat het bureau met de kandidaat niet over één nacht ijs. Dat is heel goed en in het belang van de deelnemers zelf.

Men moet dan beginnen met de formulieren aan te vragen, waarop men, aan de hand van de vragen, een zo volledig mogelijk beeld geeft van zichzelf, de omstandigheden, waarin men verkeert en de wensen, die men met betrekking tot de toekomstige levenspartner koestert.

Vervolgens dient men foto's van zichzelf te laten maken, zich medisch te laten keuren en een vertrouwenspersoon te benoemen, die bereid moet zijn te verklaren, dat, voor zover hij of zij het kan beoordelen, de formulieren naar waarheid door de deelnemer zijn ingevuld.

Het inschrijfgeld bedraagt f 75,-, om de noodzakelijke kosten van het bureau te dekken.

Wanneer alles naar behoren is geschied, wordt er van de kandidaat aan de hand van de door hem verstrekte gegevens, een persoonsbeschrijving gemaakt en wanneer deze is goedgekeurd, wordt de beschrijving opgenomen in een bulletin, dat circa iedere drie maanden aan de deelnemers wordt toegezonden. De deelnemer kan nu zelf uitmaken of hij met iemand van dit bulletin wil gaan corresponderen of niet, waarbij het vanzelfsprekend is, dat het initiatief in deze ook van de dames mag uitgaan.

Valt de schriftelijke kennismaking in goede aarde, dan kan men *beiden* het bureau verzoecken de foto's, namen en adressen uit te wisselen. Men is dan „geblokkeerd” en er wordt geen andere correspondentie meer doorgestuurd. Is het helemaal „voor elkaar”, dan kan men vrij geruisloos weer uit de gelederen verdwijnen.

Discretie

Niemand hoeft ooit te weten te komen op welke wijze men elkaar heeft leren kennen, noch welke persoonlijke gegevens men heeft prijsgegeven, want het bureau zwijgt, de vertrouwenspersoon zwijgt en de medicus zwijgt.

Alles wat de mensen over zichzelf hebben verteld, wat ze van zichzelf dachten en wat hun, misschien heimelijke, wensen en verlangens waren, er is nogmaals niemand, die dit ooit zal vernemen, want op de bulletins zijn ze nummers en het is alleen het bureau dat de — uiteraard gesloten — enveloppen doorgeeft van nummer zoveel naar nummer zoveel, dat weet wie er bij

deze nummers horen, dat met hen meeleeft en zich verheugt in hun succes en dat hen aanmoedigt, als ze wat lang aarzelen met schrijven.

Wie de medewerkers van het bureau zijn, wordt niet algemeen bekend gemaakt. Dit is niet om een geheimzinnige sfeer te scheppen en het geheel aldus aantrekkelijker te maken, maar in zekere zin behoort het ook tot de discretie en het heeft bovendien nog een heel eenvoudige en gegronde, praktische reden. Zoals zoveel in het H.V., wordt ook dit werk, dat nogal omvangrijk is, gedaan door vrijwilligers, naast de dagtaak, naast het huishouden. Wanneer nu de namen en adressen van deze medewerkers bekend worden — dat weet men uit ervaring —, dan staat hun telefoon niet stil en worden ze zelfs thuis bezocht, om inlichtingen te geven en daar hebben ze echt geen tijd voor.

Ik geef toe, het klinkt misschien wat kil en zakelijk: postbus 210, invulformulieren voor de deelnemers, voor de vertrouwenspersoon, voor de arts, het lijkt allemaal zo steriel en onpersoonlijk, maar daar moet men overheen stappen. Achter deze postbus, deze papieren en nummers, staan mensen. Dat moet men zich goed realiseren: serieuze mensen, die zich met de uiterste zorg aan dit werk wijden en zich met hart en ziel in de persoonlijke omstandigheden van iedere deelnemer afzonderlijk verdiepen.

Bevrijding

Er doen zich natuurlijk ook wel eens merkwaardige voorvallen voor. Zo kan het gebeuren dat het besluit om zelf actief te worden en te gaan deelnemen aan de correspondentiekring op de aspirant-leden zo bevrijdend werkt, dat ze ineens hun hele omgeving met andere ogen gaan zien en plotseling iemand ontdekken, die ze waarschijnlijk al jaren kenden, maar in wie ze nu, nu ze als het ware de drempelvrees overwonnen hebben, opeens de ware levensgezel zien. Dan gaat de hele correspondentiekring niet door en treden ze terug.

Geen succes verzekerd

Ik ben me ervan bewust, dat ik in de beschrijving van de werkwijze van het bureau voor huwelijkscontacten onvolledig geweest ben.

Dat kan ook niet anders, maar het staat uiteraard iedereen, die er belangstelling voor heeft en nader wil kennismaken met de kring, vrij om een brochure aan te vragen en inlichtingen in te winnen.

Wel zal het iedereen uit het voorgaande duidelijk zijn, dat men de deelnemers niet bij voorbaat succes kan verzekeren. Ze moeten zelf een keus maken en bepalen met wie ze willen gaan corresponderen.

Niet onaardig is het om te weten, dat de medewerkers van het bureau, die de persoonsbeschrijvingen samenstellen, zelf soms het gevoel hebben: deze dame hier is eigenlijk net precies, wat die meneer daar zoekt. Tot hun genoegen blijkt dan vaak achteraf hun gevoel juist te zijn geweest en dat is natuurlijk altijd prettig.

Vervelend is het, als er kandidaten teruggevozen moeten worden, omdat ze om de een of andere reden niet voldoen aan de eisen, die er voor deelname zijn gesteld. Die mensen geven het meeste werk, want daar gaan uren en uren inzitten van wikken en wegen, nóg eens bespreken en wéér eens bekijken, totdat tenslotte de Raad van Beheer de beslissing neemt, waarop geen beroep meer mogelijk is.

De Humanistische Correspondentiekring voor Huwelijkscontacten kan in geen enkel opzicht vergeleken worden met de „onsympathieke wegen”, zoals we die tot dusverre hebben gekend. Niemand hoeft het gênant te vinden om zich erbij aan te sluiten en niemand hoeft bang te zijn „een figuur te slaan”, tegenover wie dan ook.

Het H.V. kan zich zeer terecht gelukkig prijzen met dit bureau en met de medewerkers, die bereid zijn zoveel van hun tijd aan dit werk te besteden.

Ans Spigt

Kroniek van het internationaal gebeuren

De meesten van u zal het spannende moment enkele weken geleden, toen het Duitse persbureau D.P.A. het bericht de wereld in zond dat premier Chroestsjow was overleden, bespaard zijn gebleven. De Nederlandse radio en televisie maakten er geen melding van en toen u het in uw krant las, was al duidelijk dat het bericht op een ongelukkig misverstand had berust.

Maar op de redacties van alle ochtendbladen ter wereld zijn in ieder geval de dienstdoende mensen een half uur geconfronteerd geweest met een mogelijkheid die, gezien de nabije zeventigste verjaardag, bepaald niet zo irreëel was. En logischerwijs moet de vraag zijn opgekomen wat er te gebeuren zou staan als het bericht nu eens niet vals was geweest.

Als we de Russische politiek van de afgelopen zeven jaar – de jaren dat Chroestsjow nu formeel aan het bewind is – bezien, dan zien wij dat zij vier duidelijke kentekenen vertoont. Op het gebied van het buitenlands beleid is er in de eerste plaats de meer gematigde houding tegenover het Westen, de politiek van de „vreedzame coëxistentie”, hetgeen niet wil zeggen dat de Sovjet-Unie bij een mogelijk Oost-West-conflict aan de zijde van het Westen of zelfs maar neutraal zal staan, maar wel dat er nog een mogelijkheid is náást het Oost-West-conflict. Militaire dreiging is onder de regeringsperiode van Chroestsjow voor een belangrijk deel vervangen door vreedzame politieke en economische infiltratie op de weg naar de communistische wereldheerschappij.

De keerzijde van dit buitenlands beleid is de politiek ten aanzien van China. De Chinese Volksrepubliek, verkerend in een nog primitiever communistisch-én ontwikkelingsstadium, maar óók geleid door een man, Mao Tse-toeng, die als persoon wel controversieel móét staan tegenover zijn opponent Chroestsjow, ziet de verbreiding van het wereldcommunisme nog altijd als een zaak van het zwaard en het vuur. Het „ideologisch” conflict, dat echter sterk ook het eeuwenoude conflict China-Rusland in zich draagt, is vooral ook door Chroestsjow's open manier van te zeggen wat hij wil langzamerhand in een kritiek en pijnlijk stadium geraakt. Een terugweg is steeds minder mogelijk geworden.

De beide andere „watermerken” van zijn politiek beleid liggen op binnenlands terrein, zij het dat althans één er van sterk er op is gericht

welk beeld het buitenland, met name de ontwikkelingslanden, van de Sovjet-Unie zal krijgen.

Met dit laatste doel ik uiteraard op de geweldige technische ontwikkeling, die zich onder Chroestsjows regering allengs verplaatste van het zuiver militaire vlak naar een terrein dat meer sprak tot jonge landen aan het startpunt van hun industriële ontwikkeling: de ruimtevaart en grote wetenschappelijke onderzoeksprojecten. Het valt moeilijk tegen te spreken dat vooral op dit punt al van een duidelijk succes voor de nu zeventigjarige premier sprake is.

Belangrijker voor het Russische volk – en in de huidige situatie daarmee tegelijkertijd nog voor de meeste Oosteuropese volken – is zijn politiek geweest, die het best is te karakteriseren met een slogan uit zijn eigen mond: „vlees vóór wapenen; vandaag vóór een hemels morgen”. Een communistische beleidvoering die was gericht op een verhoging van het levenspeil der bevolking. Ook hierin zijn de resultaten tastbaar voorhanden: op de wereldhandelsconferentie in Genève zit de Sovjet-Unie in de kleine hoek der „rijken” en dat dan niet alleen meer uit de negatieve realiteit van de nog grotere armoede bij andere volken; neen, in het Rusland van vandaag hoeft geen honger meer te worden geleden en de armoede is er vaak al verder teruggedrongen dan in sommige Westeuropese landen.

Het totaal van deze politiek overziend, moeten we tot de conclusie komen, dat Chroestsjows persoonlijke aandeel hierin groot is. Hij is tegelijkertijd schepper en captain van zijn verschillende politieke strategieën. Toch is er aan de andere kant een grotere stabiliteit in het Russische politieke leven dan in de dagen van de meest absolute dictatoriale macht van Stalin. De vele en langdurige uitstapjes die Chroestsjow zich kan veroorloven, tot (per schip!) naar Amerika toe, en zijn verblijf voor het merendeel van de tijd buiten Moskou, moge hier een blijk van zijn. Het is misschien juist hier dat wij de grootste waarde van deze staatsman zullen zoeken, waar het hem mogelijk is geweest een grotere plaats in te ruimen voor de menselijke vrijheid naast de voortdurende strijd die hij op verschillende fronten tegelijk voert: het kapitalisme van het Westen, het stalinisme van de communistische partner China en de achterstand in ontwikkeling die het Russische volk onder het Tsaristisch regiem opliep.

Wanneer premier Chroestsjow op dit moment het wereldtoneel zou verlaten, zou zijn opvolging niet anders kunnen zijn dan een voortzetting van de lijn die hij reeds heeft aangegeven. Het is frappant en tegelijkertijd verheugend, dat bijna dertig jaar totalitair Stalin-regiem één dergelijk iets niet heeft kunnen bewerkstelligen.

Verloren reputatie

Brazilië genoot in Latijns Amerika een benijdenswaardige reputatie vanwege zijn democratisch klimaat. Persvrijheid en persoonlijke vrijheid stonden er hoog in aanzien. Het land behoorde tot het handjevol staten in Latijns Amerika waar intellectuelen konden schrijven en spreken in alle vrijheid. Het politieke spectrum was er rijk geschakeerd van uiterst links tot uiterst rechts, maar men toonde jegens elkaar een grote mate van tolerantie. Trouwens niet alleen op politiek gebied, ook waar het de verschillen in ras of sociale herkomst betrof.

Dat was het Brazilië zoals het was en hopelijk zoals het spoedig weer zal worden. Maar op het ogenblik is Brazilië anders. Een politieke coup van een relatief kleine groep bracht een voor-

lopig militair regiem op de zetel van de wettig tot stand gekomen regering. Het regiem pousseert iemand voor het presidentschap die bij normale verkiezingen nog niet de steun van tien procent van de congres-afgevaardigden zou weten te verwerven. Talloze politici van de meer progressieve zijde worden zonder veel rechtsvertoon in hechtenis genomen op beschuldiging van communistische sympathieën.

Het betekent een zwarte dag voor Brazilië waarop het zijn reputatie verloor van een land met persvrijheid en vrijheid van intellectuele en artistieke uiting, en waarop zijn politieke democratie de kop werd ingedrukt uit naam van een steriel anti-communisme.

President Goulart had het land door een economische en administratieve knoeiboel van welste tot de rand van de chaos gebracht. We zullen op dit punt afzien van de vraag of hij hiertoe niet juist was gedreven door hen die hem dit nu als verwijt voor de voeten gooien. Hoe dan ook, hij werd geëlimineerd door een militaire revolutie die in geen enkel opzicht constitutioneel is. Zijn afzetting mag geen aanleiding zijn voor een militair dictatorschap of voor een regering die uit naam van het anti-communisme een beleid wil voeren dat anti-democratisch is.

Een dergelijke oplossing is geen oplossing voor het Brazilië dat Goulart achterlaat. Het betekent alleen het einde van een goede traditie. Het ware te hopen geweest dat men dit in Washington – waar een erkenning van het nieuwe bewind wel ongebruikelijk snel volgde – meteen had voorzien. Maar het lijkt wel of de Verenigde Staten voor wat betreft Latijns Amerika alleen maar door schade en schande wijs kunnen worden.

R. B.

Een verheugende en teleurstellende herdenking

Het bisschoppelijk mandement van 1954, met de scherpe veroordeling van het moderne humanisme en de veroordeling van alle socialistische organisaties, is tien jaar geleden verschenen en prof. A. van Leeuwen S.J. heeft in het maandblad „Streven” aan dit jubileum aandacht gewijd. Verheugend is, dat de schrijver het mandement veroordeelt, dat hij het achterhaald acht en dat het, in onze tijd, niet meer zo formuleerd zou worden.

Hoe eerbiedwekkend verpakt in fraaie regels en voorzichtige formuleringen – daarin zijn de meeste r.k. auteurs meesters –, de inhoud van het artikel is niet mis te verstaan. Dat is de verheugende kant. Er gebeurt wat in de r.k. kerk en de richting, waarin de kerk zich beweegt, is gunstig voor alle, laat ik maar zeggen, progressieve krachten in de wereld.

Teleurstellend is dit herdenkingsartikel ook. Nu, na tien jaar, zou de situatie in de wereld, in Nederland, zó radicaal veranderd zijn, dat wat eerst geloofd en geprezen werd, nu ineens niet deugt? Een dwaas die dat gelooft. En dan is de teleurstelling het allergrootst over de volgzzaamheid, de gehoorzaamheid, het gebrek aan zedelijke moed en benepenheid die steeds weer blijkt in vele r.k. kringen. Niemand maakt mij wijs dat prof. Van Leeuwen in 1954 zo fundamenteel anders dacht over het mandement dan nu. In 1954 hielden hij en allen met hem, de kritiek in en nu, na tien jaar, is alles anders en komt de kritiek los. Prof. Van Leeuwen is de overwinnaar te hulp gesneld, en wij trekken de les uit deze herdenking, dat wij – ik bedoel in dit geval humanisten – de publicaties, hoe officieel ook, met een korrel zout mogen nemen en ook helaas moeten wij deze conclusie trekken, dat de „gunstige” publicaties ook met een korrel zout genomen moeten worden. Het kan ook anders.

B.

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Redactie: Mevr. I. M. A. Donker-Rutgers, dr. H. Bongers, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, H. P. Danz, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet.

Tijdelijk Redactiesecretaris:
H. P. Danz, Schieweg 87C,
Rotterdam-4, telefoon 80641

Administratie, abonnementen en advertenties:

Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijs voor leden van humanistische organisaties f 5,- per jaar, voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,-; losse nummers f 0,30.

HONEST TO...ROBINSON

In een onzer weekbladen schreef Gerdy Pendel een artikel over het boekje *Honest to God* van bisschop John A. T. Robinson, dat – hoe goed het ook bedoeld mag zijn – toch niet helemaal recht doet weidervaren, noch aan de mening van Robinson, zoals die in zijn boekje is uiteengezet, noch aan de betekenis van zijn „revolutie waar we liever niet aan willen” voor het moderne geestelijke leven. Gerdy Pendel citeerde wel uit de bundel kritische beschouwingen, die Het Maandblad Wending aan „Honest to God” gewijd heeft onder de titel Open Kaart, maar haar citaat, afkomstig van prof. A. de Froe, geeft niet de essentie van Robinsons beschouwingen weer.

Waarom heeft zij niet geciteerd uit de bijdrage van dr. H. M. Kuitert, gereformeerd studentepredikant aan dezelfde gemeentelijke universiteit waar professor De Froe hoogleraar is?

In zijn artikel „God is anders” zet dr. Kuitert nl. de puntjes op de i. De titel zegt het al. Hij kan principieel niet samengaan met Robinsons opvattingen, meer in het bijzonder waar deze probeert het godsdienstige Godsbeeld „af te schaffen” en te vervangen door een voorstelling, waaraan de mens zelf inhoud geeft door er zijn verhevenste gedachten mee aan te duiden. Dit kan niet, zegt dr. Kuitert, want „God is anders”. De God uit de Bijbel „is een God die zichzelf onthult, d.w.z. Zichzelf wil zijn. Wie daarmede niet rekent, heeft het over een ander”.

Hoe waar het is, dat Robinson het inderdaad „over een ander” heeft, is dr. Kuitert duidelijk gebleken tijdens de conferentie in Driebergen, waar hij gelegenheid heeft gehad de heer en mevrouw Robinson de meest exacte vragen te stellen. Vooral mevr. Robinson was daarbij duidelijk toen zij verklaarde dat „God de betekenis is, die wij aan de werkelijkheid toekennen en niet een grootheid voor zichzelf”. Op tal van plaatsen in zijn boekje relateert Robinson op gelijke wijze het Godsbeeld en Gerdy Pendel doet tekort aan de portee van zijn werk, als zij deze belangrijke trek van Robinsons werk verdoezelt of voorbijloopt.

Er is ook in ons land een belangrijke groep van mensen, die geïnteresseerd toekijken bij de „revolutie waar we liever niet aan willen”, welke Robinson heeft ontketend of onthuld. Het zijn de buitenkerkelijken, die in zijn uiteenzettingen een symptoom zien van de humaniserende tendensen, welke zich thans openbaren binnen de kerkelijke muren. Zij achten deze doorbraak naar het standpunt, dat hun als niet-gelovigen bezielt, de ware bedoeling van Robinsons werk. Robinson deelt hun verontrusting: de hoge humane waarde van het evangelie dreigt aan een deel der wereld voorbij te gaan, omdat deze waarde de mensheid wordt geboden in een taal, die volstrekt verouderd is. Die haar tijd heeft uitgediend. Die haar betekenis heeft gehad en misschien nog heeft voor een zeker aantal mensen, maar voor anderen „onbegrijpelijke geheimtaal” is geworden. Gerdy Pendel schrijft: „Eerder dan een twijfelaar schijnt Robinson mij iemand die er rotsvast van overtuigd is dat God aan het werk is.” Maar met vele voorbeelden valt aan te tonen, dat Robinson in zijn eigen ogen rotsvast overtuigd is, zelf te moeten werken in het vlak van het kerkelijke geloofsleven en dat in humaniserende en onmythologiserende zin.

Nog verder

Uit de kritiek van dr. Kuitert zagen wij reeds, dat Robinson in zijn relativisering van het Godsbeeld voor deze predikant te ver gaat. Maar Robinson gaat nog veel verder. Hij relateert alle godsdienstige dogma's weg. Een God in de Hemel is uit de tijd; een God als Schepper of Instandhouder van het Heelal heeft afgedaan;

een God in ons verliest zijn eigen persoonlijkheid en wordt een symbool. Maar een symbool met de kracht van werkelijkheid, omdat het juist die impulsen benoemt, die het eigen beperkte leven van de mensen tebovengaan. In het contact met de medemens, en slechts op deze wijze, kan men deze God beleven en deze God, hoe wel zonder Macht, is de diepste grond van ons bestaan. Robinson relateert verder de genade, de verlossing, de zoendood, de kerstmythe. Hij relateert de christelijke ethiek, de huwelijksmoraal, het gebed, de eredienst in de kerken en tenslotte zichzelf en zijn collega's als dienaars van het Woord. En hij verabsoluteert de tussenmenselijke verhouding, sterker dan een humanist dat ooit zou durven doen. Hij vergoddelijkt nl. deze verhouding en in zijn visie op het gebed (dat hij ziet als een gezamenlijk met anderen worstelen om de zuiverste meest liefdevolle oplossing van tussenmenselijke problemen) en in zijn personalistische „induiding” van het Godsbegrip: Natuurlijk is God persoonlijk, want Hij is slechts te beleven in de Ik-Gij-verhouding van het contact met de medemens en dat is een zuiver persoonlijke verhouding.

Robinson relateert dus alles wat tot dusver de voornaamste attributen van het geloof waren en legt de nadruk op het tussenmenselijke. „De transcendentie” ontmoet men, zo zegt hij, in zijn contact met de medemens. Dr. Van Praag als voorzitter van het Humanistisch Verbond sprak iets minder verheven dezelfde mening uit, toen hij op 15 maart in een radiorede zei: Het verschil tussen atheïsme en humanisme is, dat

het atheïsme gelooft in een wereld zonder God en het humanisme gelooft in een wereld met mensen. „Wij moeten het evangelie brengen in een post-religieuze tijd,” aldus John Robinson, maar lang voordien verklaarde dr. Van Praag: „Het gaat er om onze medemenselijkheid te verwezenlijken in een onmenselijke wereld.” De humanist Huxley verklaarde: „Ik geloof in de mogelijkheden van de mens.” Volgens vele andere humanisten hoort de liefde het laatste woord te hebben in het leven. Maar Robinson poneert: „De liefde heeft het laatste woord.”

Laten we eerlijk zijn... voor Robinson. Zijn zelfgekozen taak ligt in de verkondiging van het evangelie. Dat dit evangelie samenvalt met de nobelste gedachten van het humanisme, behoeft de humanist geen aanleiding te zijn John Robinson tot een aanhanger van het humanisme te verklaren of tot iets als een christen-humanist. Eerlijk is het, hem niet in te delen in een of andere groep of overtuiging, maar erover verheugd te zijn, dat zich in hem zo krachtig de humaniserende tendens in de kerken manifesteert. Laten kerkelijken en buitenkerkelijken de discussies rondom Robinson en zijn boekje *Honest to God* met intense belangstelling blijven volgen, want de ware portee van zijn beschouwingen is, dat hij enerzijds begrip kweekt bij de buitenkerkelijken voor de hoge waarde, die de Christen toekent aan het Evangelie, en anderzijds bij de kerkelijken begrip voor de humanist, die het Godsbegrip relativerend, al lang de medemenselijkheid, de toenadering van mens tot mens, de verantwoordelijkheid van de mens voor zijn naaste tot hoekpunten van zijn wereldbeschouwing heeft gemaakt. En dit begrip voor het standpunt van de ander is meer waard dan alle eigen gelijk.

Gerard Lutke Meijer

IK denk er ZO over

Raadslieden in de strijdkrachten

Gaarne wil ik mijn ahesie betuigen met de opmerking van de heer De la Rie in het nummer van Mens en Wereld van 14 maart j.l., waarin deze als zijn oordeel uitspreekt dat „de heer Lips in zijn hoofdartikel (nl. Raadslieden in de strijdkrachten, Mens en Wereld, 1 febr. 1964. Nij.) in ons blad aan dit soort vragen (bedoeld worden de vragen die over deze kwestie gesteld zijn in de rubriek „Ik denk er zo over” in Mens en Wereld. Nij.) wel wat erg luchthartig voorbijgaat”.

Aan datgene, wat de heer De la Rie schrijft, zou ondergetekende (geen pacifist) nog het volgende willen toevoegen:

De heer Lips zegt in bedoeld hoofdartikel o.m. dat het vanzelf spreekt dat de geestelijke verzorger geen activiteiten zal mogen plegen die schadelijk zijn voor „dat instituut” (bedoeld worden de instellingen land-, zee- en luchtmacht).

Bij het formuleren van deze zin is de heer L. kennelijk uitgegaan van de gedachte dat er nooit tegenstellingen bestaan tussen de belangen van dit instituut en die van het individu.

Datgene nu wat hij vanzelfsprekend vindt, is het niet; zelfs – naar het mij toeschijnt – niet naar de mening van talloze beroepsmilitairen.

Er ligt hier dus terdege een vraagstuk. En het zou mij dan ook juist geleken hebben, indien de zaak als volgt geformuleerd was:

1. De belangen van individu en militair instituut lopen niet altijd parallel.

2. De minister van Defensie stelt de belangen van deze instelling (volkomen begrijpelijk! Nij.) voorop.

3. Het Humanistisch Verbond legt in sterkere mate het accent op de belangen van de mens.

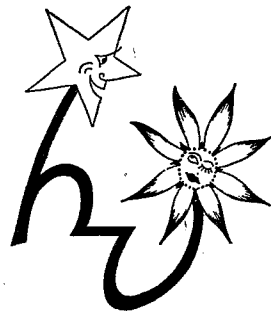
4. In verband met het bovenstaande is een compromis gesloten. De geestelijk verzorger zal zich m.a.w. beperkingen opleggen.

5. De raadvrager (soldaat) draagt kennis van de beperkingen die de raadgever (geestelijk verzorger) zich opgelegd heeft.

Volgens de opvatting van de heer L. is van enige tegenstelling geen sprake. In feite betekent dit een *volkomen toegeven* aan de wensen van de minister van Defensie. En dit kan onmogelijk in het belang van de raadvrager zijn.

Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de Hervormde legerpredikanten, toen hen het werken in de strijdkrachten voor problemen plaatste, hun – door mij niet gedeelde – standpunt beter doordacht en ook sterker beleefd hebben dan hier van humanistische zijde geschied is.

Nijenhuis

„Noemt u dit een welvaartsstaat?
En al die HaVelozen dan!”

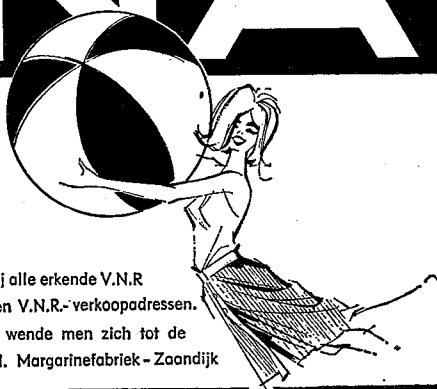
VEGANA

planten margarine

- ★ Vegana is 100% plantaardig.
- ★ Vegana is fijn en zuiver van smaak.
- ★ Vegana wordt bereid uit hoogwaardige, ongeharde vetten en soya-, mais- en zonnebloemolie.
- ★ Vegana bevat een zo hoog mogelijk percentage essentiële vetzuren als bereikbaar is zonder chemische ingreep.
- ★ Vegana is bereid met lecithine. Deze lecithine, samen met de essentiële vetzuren, speelt vermoedelijk een rol bij de voorkoming van hart- en vaatziekten.
- ★ Vegana is te verkrijgen zowel gezouten als ongezouten.
- ★ Vegana wordt tegen de normale prijs verkocht.

Verkrijgbaar bij alle erkende V.N.R. reformhuizen en V.N.R.-verkoopadressen.
Voor adressen wende men zich tot de fabrikant: N.H. Margarinefabriek - Zaandijk

ANNONCES

Gezocht in Zeist of naaste omgeving een eenvoudig, hartelijk pleeggezin voor één (cursus)jaar voor een 18-jarig meisje, dat een middelbare school bezoekt. Brieven onder nr. MW 109 aan het bureau van dit blad.

Wie wil met bej. dame, vitaal, ieder voor eigen rekening, in voorseizoen reisje naar de Vogezen maken? Woonachtig in Haarlem. Brieven onder nr. MW 110 aan het bureau van dit blad.

Velen zoeken (eenzaam) naar bevrijding en vernieuwing in samen-

leven en opvoeding. Wie wil creatieve (en kritische) bezinning in groepsverband of per brief? T. de Chardin, Krishnamurti en anderen als mogelijke uitgangspunten van discussie, en zo mogelijk „eigen” gedachten. Groepsbezinning ... conferentiecentrum? Brieven onder nr. MW 111 aan het bureau van dit blad.

Beschaafde dame gevraagd ter vervanging van de huisvrouw bij bejaarde heer te Bilthoven, liefst intern. Huishoudelijke hulp aanwezig. Prof. Kramer, Julianalaan 4A, Bilthoven, telefoon 5069.

Zo juist verschenen: **BEZITSVORMING**

samengesteld door Dr. W. Albeda, Dr. A. van Biemen, Ir. G. J. Braat, Drs. H. J. D. Dieters, Drs. J. M. Th. Loeffen, Dr. E. Nordlohne, Drs. A. W. H. J. Quaadvlieg, J. Reehorst en Drs. J. M. den Uyl.
Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.
Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 27.

Binnenkort verschijnt:

„ESSAYS OF A HUMANIST” by Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,— bestellen bij het „HUMANISTISCH VERBOND”
Oudegracht 152, Utrecht - Giro 30.49.60.

Humanistisch Kinderhuis „ELLINCHEM” te Ellecom, vraagt:

enige **GROEPSOPVOEDERS,**

welke een bijdrage aan het orthopedagogische werk kunnen leveren in een verticale groep jongens en meisjes van 4-14 jaar en in een schooljongengroep van 10-15 jaar.

Leeftijd: vanaf 23 jaar, goede vooropleiding event. vakopleiding.

Voorwaarden: in principe vijfdaagse werkweek, 18 dagen vak. p. j., 4 % vak.toeslag, salariëring afh. van leeft., opl. en ervaring van ca. f 450,- tot f 950,- p. m.

Sollicitaties en inlichtingen bij de directie.

Ook de buitenkerkelijke leden van de Partij van de Arbeid hebben een organisatorisch centrum nodig

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad „VERNIEUWING” onder redactie van Karel Timmerman
Abonnementsprijs f 1,75 per jaar
Een proefnummer wordt U gaarne toegezonden door het Secretariaat
Haagweg 210, Leiden

„De motivering van de Godsdienstvrijheid bij Dirck Volckertszoon Coornhert”
door Dr. H. Bongers.

Dit boek is een waardevol bezit voor hen, die belangstellen in de geschiedenis van de idee der verdraagzaamheid.
Prijs f 4,25 - ingenaaid - 180 pagina's.

Het Humanistisch Opleidings Instituut roept gegadigden op voor:

A. Opleiding Vormingsleider

B. Opleiding Geestelijk Raadsman

- Duur:** De opleiding duurt twee jaar (begin: sept. 1964).
- Tijd en plaats:** De colleges worden gegeven te Utrecht, zaterdags om de veertien dagen van 14.00 tot 18.00 uur (vakantie van 1 juli tot 1 september).
- Hoofdvakken:** Humanistiek, filosofie, psychologie, paedagogie, groepswork, bijbelkennis, christendom, andere godsdiensten.
- Vereisten:** Middelbare schoolopleiding plus enige verdere studie (ter beoordeling van het curatorium). Leeftijd 25-35 jaar. Humanistische overtuiging.
- Mogelijkheden:** Na beëindiging van de studie bestaat de mogelijkheid om als vrijwillige of beroepskracht werkzaam te zijn (salaris afhankelijk van leeftijd, werkkring en ervaring).
- Onkosten:** De volledige onkosten (boeken en reisgeld inbegrepen) bedragen f 350,- per jaar. Er bestaat de mogelijkheid tot reductie en vrijstelling.
- Brieven:** Gegadigden dienen zich schriftelijk (volledige inlichtingen) vóór 20 mei 1964 aan te melden bij het Humanistisch Opleidings Instituut, Oudegracht 152 te Utrecht.